

НИКОЛАЙ ЖЕЛЕВ
Институт за литература – БАН
✉ nikolaj650@abv.bg

ДОКУМЕНТИ ОТ И ЗА БОРИС ЙОЦОВ В РАЗЛИЧНИ АРХИВИ, БИБЛИОТЕКИ И СБИРКИ

Nikolay Zhelev
Institute for Literature – BAS
✉ nikolaj650@abv.bg

DOCUMENTS FROM AND FOR BORIS YOTSOV IN ARCHIVES, LIBRARIES, AND OTHER COLLECTIONS

The paper presents a research on texts written both by the Bulgarian philologist Boris Yotsov and by others about him. In his work he was mainly interested in Slavic and particularly in Czech and Slovak studies. For instance, Prof. Yotsov focused on the writings and ideas of the poet Jan Kollar and Kollarism. The research in the archives of Yotsov showed that the Bulgarian scholar was not only interested in Slovak literature, but also published papers about Bulgarian authors in Slovak academic magazines. Boris Yotsov was maybe the first author who published an article in Bulgarian about a Slovak poet.

Keywords: archives, Slovak literature, Slavism, literary contacts, Kollarism, Boris Yotsov

В настоящия текст представям връзките на Борис Йоцов със словаците и чехите през запазеното в различни архиви. Най-богат е архивът на Държавна агенция „Архиви“. Във фонда на Борис Йоцов има над 130 архивни единици, сред които редица писма, снимки, грамоти, статии – негови и от други автори. В архива на Словашката академия на науките бяха открити 4 статии на българския славист на чешки език. В архива на Българската академия на науките се намира дипломата за приемането на Борис Йоцов като член на Академията. Съвсем случайно в библиотеката на Карловия университет в Прага открих статия на Йозеф Пата, в която е представено творчеството на Борис Йоцов.

Чехите имат много близки връзки със словаците – двата народа живеят в съседство и са с изключително близки култури. Тази близост се изразява и в това, че двата народа имат близки езици, което им позволява да се разбират взаимно, без да има нужда да владеят езика на другия. Като се има предвид този факт, е интересно да се предположи дали Йоцов в качеството си на бохемист, а и като славист, интересуваш се от всяка славянска литература, не е имал професионален интерес и към словаците.

След контакти с архива на Словашката академия на науките установих, че проф. Йоцов има публикувани статии в списанието на Научното общество „Шафарик“, чийто наследник е Словашката академия на науките. Първите две статии са от 1927 г. със заглавие „Преглед на българската литература за 1926 г.“ („Přehled bulharské vědecké práce za rok 1926“) и „Боян Пенев“. Останалите две са от 1928 година – „Преглед на българската литература за 1927 година“ („Přehled bulharské vědecké práce za rok 1927“) и „Петко Р. Славейков“.

В словашкото списание е публикувана бележка, че Борис Йоцов е обнародвал статия със заглавие „Словашки поет за солунските братя“ в българския вестник „Вестник на вестниците“. Тази негова публикация е известна и присъства в издадената вече Биобиблиография на Б. Йоцов. Тъй като той е бохемист, моето предположение беше, че ще разглежда словашкия автор от гледна точка на чешкото. Заглавието и бележката посочват, че основният интерес е насочен към произведението „Кирило-Методиада“ („Cirillo-Metodiada“) от Ян Холи. Този автор е особено известен в страната си със своите епоси, следващи примера на „Илиада“ и „Одисея“, но действието се развива във великоморавска среда. „Кирило-Методиада“ се приема като неуспешно произведение на автора, защото, докато в „Илиада“ и „Одисея“, а и в „Сватоплук“ (най-добрият му епос) героите преживяват развитие, а самите сюжети са епично богати на събития и промени, то образите на светите братя остават същите от началото до края, в тях няма динамика – тяхната решителност да покръстят словаците е константна величина и при покръстването на словаците, и при защитата на делото пред папа Андриан II в Рим.

Защо тогава Йоцов се спира точно на този епос, а не на по-добрия „Сватоплук“? Причината може би се корени в българските връзки в „Кирило-Методиада“. Според разказа на Методий двамата братя преди мисията си във Великоморавия са покръстили българския владетел Борис, убеждавайки го чрез описание на Страшния съд.

Заслужават внимание и статиите на проф. Йоцов за Боян Пенев и Петко Р. Славейков. Текстовете си той пише на чешки език, за което има две причини – първо, защото като бохемист използва най-вече чешки, и второ, в Чехословакия доминиращо място е имал чешкият език, макар и словашкият в това време да не е бил потискан. Статията за Петко Р. Славейков проследява живота на българския възрожденец и представя основни негови творби. Въпреки че текстът е писан на чешки, авторът недвусмислено посочва, че е насочен към словашката публика чрез препратки към годините на раждане на словашките възрожденски автори Янко Крал и Андрей Сладкович (в текста Ондрей), когато говори за годината на раждане на Петко Славейков.

Втората статия е посветена за университетския преподавател на Борис Йоцов – проф. Боян Пенев. Той е представен като един от най-авторитетните изследователи на българската литература и като славист, инте-

ресуващ се от полската литература и популяризиращ я сред българските читатели, като са посочени негови статии за Адам Мицкевич, Юлиуш Словацки и др. Б. Йоцов пише с дълбока привързаност към своя учител, това личи в цялата статия, но най-вече в края, където споделя за тъгата на студентите и на другите присъстващи на погребението на Боян Пенев.

Като бохемист, специализирал в Прага, Борис Йоцов има много контакти и познанства с чехи, повечето от които са известни личности. Бих желал да коментирам една статия от чешкия славист Йозеф Пата, който е приятел на Йоцов. Статията излиза в Прага в чешки научен сборник, посветен на 100-годишнината от издаването на трактата на Ян Колар „Slovenská vzájemnosť“ и носещ същото заглавие. Тази статия под надслов „Бележка относно българските отношения към Колар“ („Poznámka o bulharských vzťahách ke Kollárovi“) проследява отражението на Коларовите идеи в българска среда, като се спира и на трудовете на Борис Йоцов. В края на статията в бележка под линия авторът отбелязва, че българският славист е бил поканен да напише текст за сборника върху темата за Ян Колар и България, но му се е наложило да откаже, защото е бил прекалено зает с работата си като директор на Народния театър, и затова Йозеф Пата пише вместо него.

Богдан Филов е близък приятел на Борис Йоцов. Двамата заедно работят над списание „Родина“. Докато Филов е министър-председател, българският славист е назначен за министър на просвещението. В Национална агенция „Архиви“ се пази дневникът на проф. Богдан Филов, който е и публикуван. При изследването си имах за цел да открие какво смята Филов за Йоцов, какви отношения са поддържали, както и евентуална информация за неиздадени текстове, работни бележки и др. За съжаление това търсене не се оказа така плодотворно – в дневника Йоцов е споменаван рядко. Високото мнение на проф. Филов за проф. Йоцов се разкрива само във връзка с неговата кандидатура за министър на просвещението, която той одобрява. Впоследствие тази длъжност решава трагичната лична съдба на Борис Йоцов.

Литература

- [1] Йоцов 1927а: Jocov, V. Přehled bulharské vědecké práce za rok 1926. // *Časopis Učenej spoločnosti Šafárikovej*, 1927, ročník I, s. 336.
- [2] Йоцов 1927б: Jocov, V. Bojan Penev. // *Časopis Učenej spoločnosti Šafárikovej*. 1927, ročník I, s. 550 – 551.
- [5] К. 1928: Janu Hollému. // *Časopis Učenej spoločnosti Šafárikovej*, ročník II, s. 242.
- [3] Йоцов 1927в: Jocov, V. Přehled bulharské vědecké práce za rok 1927. // *Časopis Učenej spoločnosti Šafárikovej*, ročník II, s. 489 – 490.
- [4] Йоцов 1927г: Jocov, V. Petko R. Slavejkov. // *Časopis Učenej spoločnosti Šafárikovej* Bratislava, ročník II, s. 515 – 519.
- [6] Пата 1938: Páta, J. Poznámka o bulharských vzťahách ke Kollárovi. // *Slovenská vzájemnosť 1836–1936*, 1938, s. 146–150.
- [7] Филов 1990: Филов, Б. *Дневник*. София: ОФ, 1990, 570 с.